

'Şiir, dünyada olmayan dili dünyanın kılar'

"Duino Buluşması", Bedirhan Toprak'ın son dönem şiirlerini bir araya getiriyor. Kitabını, Rainer Maria Rilke'nin 'Duino Ağıtları'yla Türkçe bir konuşma olarak niteleyen Toprak'la şiirleri ekseninde yaşama bakışını konuştuk.

REYHAN BAYAR

reyyanbayar@gmail.com

Duino Buluşması, *Şiirinizde* nasıl bir döneme işaret ediyor? ■ Galiba, içinde bulunduğum döneme; yere ve zamana işaret ediyor. Duino Buluşması, tek tek şiirlerden oluşan Su Yazısı'nı (Tek Yakalı İrmak ve Sonsuz İçin Üç El Ateş) iki kitap sayarsak Gece Dili, Anahtar Ayını, Gnossiennes-Uykuyula Uykuyu Arasında'dan sonra altıncı şiir kitabım. Bir başka deyişle "Şiir hiçbir şeyi bilmez!" cümlesiyle başlayıp "eskisi var mı şarkının?.. / kuşlar nereye gömülür peki? (...) eskisi var mı ateşin?.. / pervane nereye gömülür peki?" diline uğradıktan sonra, *Şimdilik* "sönüvermesi / teslim / sönüvermesi / son / sönüvermesi / som / sönüvermesi / hüüüüüüp / diye / çekerek içini / kendine" diline varan bir döneme, belki.

"ŞİİR HİÇBİR ŞEYİ BİLMEZ!"

■ *Şiiriniz* kadim metinlerden de besleniyor. Kitabın adına bile yansıyan bu metinlerarasılık nasıl bir düzleme oturuyor ditzelerinizde? Bu noktada Rainer Maria Rilke'den söz etmezsek olmaz...

■ Hepimiz hayattan besleniriz aslında, büyük harfle yazılan HAYAT'tan; ne ve nasıl olduğunu bir bir türlü anlayamadığımız o muhteşem organizasyondan. Kadim metinler, şunlar, bunlar, onun parçasıdır hep ki Duino Buluşması söz konusu olduğunda, kadim metinlerden önce Rainer Maria Rilke'nin Duino Ağıtları'ndan bahsetmek benim için hem zorunluluk hem de bir borç, gönül borcu. 2010 Haziranı'ydı işte; Duino

Ağıtları'nı bir vesile tekrar elime aldığımda o güzel kitabın bana da yazılmış bir mektup olduğunu düşündüm. Bir adım sonrasında bana da yazılmış o mektuba cevap verme ihtiyacına kapıldım. Metinlerarasılık varsa bile benim anladığım ya da bildiğim şeyler değil; ben günümüzden neredeyse yüz yıl evvel yaşamış, Almanca yazmış bir şiirle Türkçe konuşmaya çalıştım, o kadar. Çevirmen kardeşim Ütku Ögüt, büyük zahmetlere katlanıp Almancaya da çevirdi kitabı. Türkçenin yanı sıra Almanca da yayımlansın istedim kendi kendime gelin-güveye olmak için. Gelgelelim, yerli ve yabancı herhangi bir destek bulamayınca Türkçe basımıyla yetinmek zorunda kaldık.

■ *Şiirlerinizde* karşılaştığımız, yüz yıldan bugüne varan konuşmalar, yaşamınızda nasıl karşılık buluyor? Belgeselcilik, reklam yazarlığı, işletmecilik, yayıncılık ve edebiyat gibi alanlar diyalog hâlinde mi yaşamınızda?

■ Yaşamıma yansımış herhangi bir metinlerarasılık yok; yayıncılık ve edebiyatı dışta tutacak olursak belgesel sinemacılık da reklam yazarlığı da pansiyon işletmeciliği de maişetin zorladığı işlerdi hep; eskilerin dediği gibi "evlâd ü iyâl" vardı evde. Yazmakla yaşamayı böyle kesin çizgilerle ayıran, dolayısıyla da ayrı ayrı anlayıp yaşayan biri değilim. Üç yaşımda, on üç yaşında herhangi bir mesleğim yoktu ve süte, suya, ekmeğe, kuşlarla atlara olduğu kadar kızlara da hayrandım. Nasıl olduğunu hiçbir zaman bilemediğim (ve ihtimal ki hiç de bilemeyeceğim) gözlerle bakardım on-

lara, bakardım hâlâ. Aslında benim için tüm soruların cevabı, ilk sorunuza yanıtlarken andığım "Şiir hiçbir şeyi bilmez!" cümlesinde saklı sanki. Ben o gün de bugün de bu kavrayışla bakıyorum insana ve şeylere: Hiçbir şeyi anlamadan, bilemeden; olur da biraz anlayabilirim umuduyla da yazmaya çalışıyorum işte. Yazıya, hayata anlamak için bir araç olmanın ötesinde bir anlam yüklemem hiç. Yazınca daha seviyorum hayatı, daha güzel oluyorum.

"ŞİİR, ROMAN, SİNEMA HEP ODAĞIMDA"

■ *Şiirlerinizin* yanı sıra ödüllü bir romancısınız da. Fakat son yıllarda *Şiire* odaklandığınızı söyleyebilir miyiz; masada bekleyen bir roman var mı?

■ Nedenini, nasıldını asla bilemeyeceğim bir şekilde asıl derdim *Şiire*. *Şiirin*, söylenmez ve imkânsız olanı, söylenebilir ve mümkün kılan büyüü bir dil olduğuna inandım hep, inanıyorum. *Şiir*, o güne kadar dünyada olmayan bir dili dünyanın kılar. Bu da takdir edersiniz ki fazlasıyla kıskırtıcı, cezbedici bir özellik. Sadece yazmamda değil, yaşamımda da aslı yönelimi, atardamarı oluşturdu bu. Romana gelince anlatma ihtiyacı duyduğum pek çok şey var ve onların tümünü *Şiire* taşımam mümkün de doğru da değil. Romanlarım bu yüzden var, yetişebilirim var olmaya da devam edecek. *Şiir*, roman, sinema hep odağımda; birini bırakıp ötekiyle uğraşmak gibi bir objektif ayarı yapmadım hiç. Bu bir tercih de değil,

böyle oldu ve ben olanı izledim -ya da boyun eğdim- o kadar. Masa ise adamaklı kalabalık: Bekleyen üç roman ve adını "Dört Kitap" koyup tek ciltte toplamayı düşündüğüm dört *Şiir* kitabı var.

■ Masa kalabalıkmiş hakikaten. Roman-şiir ayırımından tekrar *Şiire* dönelim isterseniz. Doğaya ilişkin imgeler çoğu *Şiirinizde* göze çarpıyor. Doğayla nasıl bir etkileşim içindedesiniz?

■ Gene yazmakla yaşamayı öpüştürerek söyleyeceğim. Bu ikisi ayrı şeyler değil benim algımda ya da eyleyişimde: Doğa; yeni açmış, misler gibi kokan bir sümbül, bir manolya, yenidoğan, dolunay, samanyolu, uçsuz bucaksız deniz ya da bakmalara doymadığım bir dere çavlanı. Bakarken 'kafayı yeme' ölçüsünde kendimden geçtiğim anlar, yaşantılar bağışlıyor bana. O ânı ya da yaşamayı kendime tarif etmek ve anlayıp sindirmek için de yazıyorum işte. Yazmak, yol alırken kullandığım bir değnek belki de bir baston. Hepimiz doğanın elindeyiz, ana kucagında bebekler gibi; görene, işitene, hissedene, bilebilene ne mutlu.

"ŞİİR, BAŞKA TÜRLÜ SÖYLEYEN BİR DİL"

■ On bir yıl önce Fazıl Hüsni Dağlarca ile yaptığımız, *Radikal*'de yayımlanan söyleşide "Ne oldu, nasıl oldu da başka hiçbir şeye benzemeyen, 'şiir' diye bir dili fark ettiniz?" diye soruyorsunuz. Aynı soruyu bu kez size yöneltekte *Şiire* uyandıran ne oldu?

■ Az önceki sorularımızı cevaplarken bir şekilde söyledim aslında: Herhalde gerek okulda gerekse okuldan önce, sağda solda kulağıma çalınmış olması gereken türküler aracılığıyla bilinen ya da ahşılıştan 'başka türlü' söyleyen bir dil olduğunu ve o dilin -elbette bir paradoks olarak- söylenmez, imkânsız dile getirebildiğini farketmişim bahtlı yâr biri olarak. Meselâ, "Kalbime bir ataş düştü / içinde yar da yandı / su döktüm ataş sönsün / döktüğüm su da yandı" diyor biri ya da "Ben ağlarım kaplan çeker içini". Benim ayaklarım yerden kesiliyor. Burada, böylesi dil yapılarında gördüğüm imkân kıskırtmış olmalı beni *Şiir* diline. Eh, on dört-on beş yaşına gelip bir de âşik olunca hele, Sevgili *Orhan Veli*'nin "Dağ başındasın / günün derdin hasretlik / içmeyip de ne halt edeceksin" deyişindeki gibi yazmayıp da ne halt edeceksin!.. Şaka bir yana, *Şiir*'i (evet, büyük harfle yazılan *Şiiri*), öncelikle bilebilme ve bir adım sonrasında önce kendime, sonra kardeşlerime anlatabilme yolunda bir büyük imkân olarak görmüş olmalıyım bir şekilde; yine bir "bahlı" kişi olarak. ■

Duino Buluşması / Bedirhan Toprak / Yapı Kredi Yayınları / 180 s.